

Vrienden van het
Koninklijk Nederlands
Instituut te Rome

Nieuws

NIEUWS VAN HET BESTUUR

Beste Vrienden,

Iedereen zal het Nederlandse kinderliedje "In Holland staat een huis" bekend zijn. Maar deze uitdrukking doet nu ook opgeld in Rome. Wie binnenkort de Valle Giulia bezoekt, zal zien dat het *Institutum Neerlandicum* letterlijk en figuurlijk een bruisend 'Holland House' van de Wetenschap aan het worden is. De vele Masterclasses, Summerschools, Seminars en Congressen gaven aanleiding tot een grondige verbouwing. Zelfs de hele indeling gaat veranderen. Doel is ruimtes te creëren die nog meer tot een intellectuele dialoog aanzetten en de deelnemers daaraan maximaal faciliteren. Toekomstige bezoekers zullen eindelijk rustig in de bibliotheek kunnen werken, want de kantoren van de staf krijgen eigen toegangen. Weemoedig zult u dan vaststellen dat de tafels waaraan zo velen van u aan scriptie of proefschrift hebben gewerkt, verdwenen zijn. Daarvoor is een puur praktische reden: ze zijn zo wankel geworden dat Harald Hendrix en Janet Mente met pijn in het hart moesten besluiten ze af te laten voeren.

De Penvoerder, de Rijksuniversiteit Groningen, waakt als een goed huisvader over het pand, zijn inventaris en de staf. In deze tijden van crisis zijn de geldmiddelen natuurlijk niet oneindig, zodat er naar sponsoring wordt omgekeken. Wij zullen u nauwgezet van deze ontwikkelingen op de hoogte houden en hopen dat zich Vrienden gaan melden die een ruimte of activiteit willen gaan steunen. Omdat er voor elk wat wils is, inclusief voor mensen met een kleine beurs, wil ik u nog wijzen op het *Adopt a treasure*-programma dat erop gericht is de restauratie van bijzondere items uit de bibliotheekcollectie en inventaris van het KNIR te financieren. Verschillende boeken zijn inmiddels gerestaureerd en veiliggesteld voor de toekomst. Geïnteresseerden voor dit adoptie-programma kunnen zich nog steeds aanmelden bij Janet Mente via librarian@knir.it.

De Najaarsactiviteit van de Vrienden had dit jaar het thema DOMUS. Zo'n vijftienvijftig Vrienden kregen een verhelderende lezing van Maarten van Deventer over het grote opgravingsproject DOMunder onder het Utrechtse Domplein, een van de oudste en meest dynamische pleinen van de Nederlanden. Daarna kon iedereen het uit Rome bekende catacombengevoel nu eens in Nederland ondergaan. Er werd afgedaald tot onder de Domtoren, waar we met onze voeten op het puin van het ingestorte middenschip kwamen te staan. Op 1 augustus 1674 raasde er immers een tornado die in de hele stad veel schade aanrichtte. Het bezoek herinnerde ons er nog eens aan dat monumentale gebouwen ook in Nederland wel eens aan natuurgeweld ten ondergaan.

Onze jaarlijkse Vriendendag in Utrecht belooft weer veel Romeins spektakel. Een keur aan oude bekenden zal ons meenemen in vele boeiende aspecten van de Eeuwige Stad. Special guest is dit jaar de directeur en bouwheer Harald Hendrix die u zal laten zien hoe mooi ons geliefde instituut zal worden als thuisbasis van de Nederlandse wetenschap in Italië.

Het bestuur van de Vrienden hoopt u op zaterdag 11 april weer in groten getale in de Utrechtse Kanunikkenzaal te mogen begroeten.

Catrien Santing

Stichting Vrienden van het Koninklijk Nederlands Instituut te Rome

Secretaris: J.J.Touber | Ruyschstraat 339 | 1091 MR Amsterdam | T: 06-46086776 | E: J.J.Touber@uu.nl
 Penningmeester: D.J.Waarsenburg | T: 06-52653472 | E: demetrius.waarsenburg@knaw.nl
 Ledenadministratie: T.C.A. de Haas | E: vrienden.knir leden@gmail.com
 IBAN: NL18INGB0001587683 BIC: INGBNL2A t.n.v. St. Vrienden van het Nederlands Instituut te Rome

NAJAARSEXCURSIE 2014

Afgelopen najaar zijn de Vrienden afgedaald in de Utrechtse geschiedenis – letterlijk, want we maakten een ontdekkingsstocht onder de grond, onder het Domplein. Voorafgaand aan de excursie kregen we een inleiding van Maarten van Deventer, KNIR-ambassadeur en tot voor kort werkzaam bij de archeologische dienst van de stad Utrecht. Maarten liet mooi zien hoe de blootlegging van het Utrechtse bodemarchief al ruim een eeuw speelt, en welke politieke en praktische omstandigheden de voortgang soms belemmerden. Vervolgens mochten we met eigen ogen gaan zien hoe ver het werk, desondanks, is gevorderd.

Het spreekt tot de verbeelding dat we maar enkele meters onder het stadscentrum hoeven te duiken om het Romeinse verleden te bezichtigen van de grootste Nederlandse stad met wortels in de Oudheid. Tegelijkertijd is het een mooie manier om de zaken in proportie te zien: waar in Rome de antieke tempels her en der in het straatbeeld zijn ingemetseld, en de uitbreiding van de metrolijn al sinds jaar en dag stil ligt omdat de tunnelboor continu op oudheden stuit, is in Utrecht de zichtbare antieke architectuur beperkt tot één segment van de stadsmuur van het castellum. De overzichtelijke Utrechtse situatie biedt dan wel weer de mogelijkheid om in korte tijd door twee millennia geschiedenis te stappen. Hier hebben de ontwerpers van DOMunder, de organisatie die de archeologie onder het Domplein voor het publiek ontsluit, dan ook dankbaar gebruik van gemaakt.

In een cinematografische presentatie die zich qua dramatiek kon meten met de gemiddelde HBO-serie, rolde de geschiedenis van Utrecht over ons heen. Na de Romeinse legionairs en *auxilarii*, waren het eerst bisschoppen en vervolgens regenten wier bouwnijverheid de ondergrondse sporen naliet die nu nog te zien zijn. Na de film kregen we toegang tot een duistere ruimte waar fundamenten te zien zijn van verschillende bouwfasen van de Dom. Gewapend met een *smart torch*, een zaklamp-cum-koptelefoon, mochten we tussen de uitgestalde archeologische resten op zoek naar lichtsensoren die we met een lichtbundel konden activeren. Deze startten geluidsfragmenten over specifieke objecten: olielampjes, waterspuwers, dakpannen. Behalve een expositie over het Utrechtse verleden, was het hierdoor ook een ontdekkingsstocht die evoceert hoe het verleden zich nooit uit zichzelf aan ons openbaart, maar altijd door ons wordt opgezocht. Daarmee hadden we ook voldoende te overdenken toen we, eenmaal teruggekeerd boven de grond, bij een pul Germaans gerstenat napraatten over het beleefde avontuur.

Jetze Toubert

Vriend zijn, Vriend blijven!

De activiteiten van de Stichting Vrienden van het Koninklijk Nederlands Instituut te Rome worden mogelijk gemaakt door uw eigen jaarlijkse bijdragen.

VERLENG TIJDIG UW VRIENDSCHAP!

De minimum bijdrage voor 2015 bedraagt € 25 voor volwassenen en € 35 voor echtparen of samenwonenden. Voor studenten geldt het aangepaste tarief van € 17,50 per jaar.

Het rekeningnummer van de Stichting is **NL18 INGB 000 1587 683**.

Hartelijk dank!

Demetrius Waarsenburg

NIEUWS VAN HET KNIR

KNIR verbouwing, aflevering 1

Zoals veel vrienden al weten of aan den lijve hebben ondervonden: het gebouw van het KNIR aan de Via Omero ondergaat een ware metamorfose. In een periode van vier jaar wordt de hele villa grondig onder handen genomen. Elk jaar een verdieping.

Al met al zal dit waarschijnlijk de grootste renovatie zijn die het statige 'palazzetto' in de Villa Borghese heeft ondergaan. Er zijn in de 80-jarige geschiedenis van het gebouw wel vaker aanpassingen doorgevoerd. Eigenlijk gebeurt dat continu, want zo'n bijzonder pand heeft heel wat onderhoud nodig. Toch dateren de laatste grote renovaties al van rond 1980, toen de eerste verdieping grondig werd verbouwd en de Hoogewerffzalen voor bijeenkomsten en tentoonstellingen werden ingericht.

Nu zijn we ruim een generatie verder, en heeft het KNIR zijn actieradius als vooruitgeschoven post van de Nederlandse universiteiten in de internationale Romeinse wetenschapswereld aanzienlijk uitgebreid. En de vraag vanuit de universiteiten om in het KNIR activiteiten op het gebied van onderwijs en onderzoek te laten plaatsvinden neemt alleen maar toe. Het KNIR biedt de universiteiten immers iets dat elders moeilijk te realiseren valt: een bijzondere en inspirerende omgeving waarin kleine groepen getalenteerde, veelal jonge wetenschappers met vaak heel verschillende achtergronden bij elkaar worden gebracht om een korte maar intensieve periode samen te werken en te wonen.

Daarvoor moeten we wel zorgen dat het gebouw die functie kan blijven vervullen, en zelfs voor meer mensen dan tot nog toe het geval is. De renovatiewerkzaamheden zijn dan ook bedoeld om de capaciteit van het pand te vergroten en om de voorzieningen dusdanig te moderniseren dat ze in alle opzichten beantwoorden aan de hoge ambities die we met dit gebouw hebben. De modernisering van de gastenvertrekken op de tweede verdieping, die in de afgelopen zomer al is gerealiseerd, geeft in dat opzicht een goede indicatie: er zijn nu kamers met eigen badkamers gerealiseerd, en het deels nog uit de jaren 1980 daterende meubilair is vervangen. Maar de grootste klussen volgen dit en komend jaar, telkens in de zomer want de activiteiten blijven doorgaan: de eerste verdieping (2015) en de begane grond (2016). Hierbij laten we ons leiden door een uitgangspunt dat is gekozen na een grondige analyse van de functies van het gebouw. De begane grond wordt een verdieping voor geconcentreerd werk in een bibliotheek die nog aanmerkelijk stiller zal worden dan zij nu al is.

Ook wordt de dienstverlening aan de gasten veel nadrukkelijker dan nu het geval is gemarkeerd, en komen er meer werkplekken. De eerste verdieping wordt een zone waar werken en wonen ineengrijpen. Hier wordt een Academische Club gevestigd, naast een groot en uitstekend geoutilleerd leslokaal. Hoe dat allemaal gaat gebeuren, wat hier bij komt kijken en hoe we denken dat het Instituut er na de verbouwing uit gaat zien, zal ik graag in de komende afleveringen van deze Nieuwsbrief nader uit de doeken doen.

Harald Hendrix

Badkamers voor pausen en prelaten

De pausen en prelaten van de Renaissance bleven in functie tot zij stierven, maar met het klimmen der jaren namen hun krachten af en kregen zij te kampen met kwalen en ongemakken. Een gezonde leefstijl was noodzakelijk; gezondheid en geestkracht waren immers essentieel om goed te functioneren in een veeleisende positie. Lijfartsen verstrekten persoonsgebonden adviezen en zagen toe op de naleving ervan. Zij volgden daarbij de toen gangbare antieke medische theorie: de humorenleer en leefregelkunde. Een comfortabele leefomgeving, matig eten en drinken, gepaste vormen van lichaamsbeweging en vermaak en voldoende nachtrust waren onderdeel van het gezondheidsregime, evenals de complete lichaamsreiniging. Het nemen van een bad bracht verlichting van pijn, droeg bij aan ontspanning, versterkte de lichaamskrachten, verlichtte de geest en creëerde een gevoel van welzijn.

De introductie van een privébadkamer grenzend aan de slaapkamer bood pausen en prelaten de mogelijkheid om ongestoord en ongezien aan hun complete gezondheid te werken of badtherapie te ondergaan ter bestrijding van een ziekte of chronische kwaal. Mede om die reden werd in de Renaissance een aantal privébadkamers ingericht in het Vaticaanse paleis, de Engelenburcht en enkele stadspaleizen van prelaten. De zeven privébadkamers die zijn overgeleverd, zijn heel verschillend wat betreft architectuur, technische voorzieningen en decoraties. Iedere badkamer was afgestemd op de conditie van de gebruiker, diens temperament, geestesgesteldheid en behoefte om te baden. Wat de betekenis van hun badkamer voor de hoge geestelijken is geweest, hoe de badkamers werden gebruikt en wat voor effect het baden op hun gezondheid had, is het onderwerp van deze studie.

Het was voor het onderzoek van groot belang om deze badkamers te bezoeken en te bestuderen. Dankzij Sible de Blauw, mijn begeleider in 1999, en Ivana Bolognese kreeg ik toestemming om vijf van de zeven badkamers te betreden. Ieder bezoek was gedenkwaardig. Ik moest bijvoorbeeld op een ladder klimmen om bij de badkamer van bisschop Gian Matteo Giberti (zie foto) te komen die op een voormalige tussenverdieping lag. Bedekt onder spinrag kwam ik weer tevoorschijn. Maria Serlupi Crescenzi begeleidde mij naar de badkamer van kardinaal Bibbiena en vertelde mij: «Ik leid hoge geestelijken, vorsten, presidenten (Bill Clinton), filmsterren en andere beroemdheden rond, ...

en u». Monseigneur Aldo Settepani ontving mij samen met Paul Meyboom en toonde ons de badkamer van kardinaal Riario. In de voormalige kleedkamer stond een piano met bladmuziek: 'The man I love', een lievelingsstuk van deze Monseigneur. Het was extra spannend toen ik zelf een voormalig badkamer-tje ontdekte in het Borgia appartement. Opnieuw met behulp van de medewerkers van het KNIR kreeg ik toegang tot het archief van het restauratieatelier van het Vaticaanse Museum, waar ik een ongepubliceerd handgeschreven restauratieverslag vond waarmee mijn vermoeden werd bevestigd: paus Alexander VI had ook een klein badvertrek grenzend aan zijn slaapkamer. Ieder verblijf in het Nederlands Instituut te Rome, ook in de jaren daarna toen ik aan de promotie werkte, was voor mij heel inspirerend. Daar ben ik de directie, alle medewerkers en verblijfsgenoten nog steeds heel dankbaar voor.

Loes L. Raimond-Waarts

Het proefschrift is verschenen onder de titel: *Badkamers voor pausen en prelaten. Leven en welzijn aan het Vaticaanse hof in de renaissance* van Leny Louise Waarts bij Academische uitgeverij Eburon te Delft en Zutphen.

NIEUWS VAN DE AMBASSADEURS

Ambassadeursweek

Net als in 2014 is er ook dit jaar een ambassadeursmidweek georganiseerd aan het KNIR. De ambassadeursformule is een groot succes gebleken en wordt daarom verder voortgezet. Tijdens ons bezoek aan Rome zijn wij door verschillende stafleden geïnformeerd over lopende onderzoeksprojecten. Onder leiding van Jeremia Pelgrom hebben wij een materiaalpracticum bijgewoond dat in het kader van het Via Appia project werd georganiseerd voor het onderzoeksteam dat momenteel veldwerk uitvoert. Belangrijke en veelvoorkomende typen aardewerk waaronder verschillende soorten *terra sigillata* zijn hierin behandeld als ook enkele topvondsten van de

campagne van afgelopen jaar, zoals een uit verzilverd brons vervaardigd onderdeel van rijtuigbeslag met daarop een inscriptie van een vooralsnog onbekende keizerlijke functionaris.

Bibliothecaire Janet Mente heeft ons een rondleiding gegeven door de bijzondere collectie van het KNIR en uitleg gegeven over de verschillende restauratieprogramma's die op het moment worden uitgevoerd. Daarnaast heeft er een evaluatie plaatsgevonden en is de koers voor het komend jaar uitgestippeld. Er komt een vernieuwd team van ambassadeurs: twee per universiteit, wat het totaal ambassadeurs brengt op twaalf. Er is besloten om nadruk te leggen op de organisatie van events in Nederland om enerzijds KNIR-gangers op een plezierige wijze bijeen te brengen en anderzijds nieuwe studenten en onderzoekers kennis te laten maken met de activiteiten en onderzoeksmogelijkheden aan het KNIR. Momenteel zijn de ambassadeurs druk bezig met de uitwerking van deze plannen. Uiteraard houden wij u op de hoogte van alle nieuwe initiatieven.

Ties Verhoeven

Roma Aeterna: themanummers 'Egypte in Rome' en 'Reizigers in Rome'

Het tweede nummer van 2014 over 'Egypte in Rome' is inmiddels verschenen en heeft ook de nodige Vrienden weten te bereiken. Wie Rome bezoekt, kan niet om Egypte heen – denk maar aan de talrijke obeliskken die elk belangrijk plein bekronen. Maar hoe en waarom zijn al die Egyptische tradities, voorwerpen en monumenten in Rome terecht gekomen, en vooral: wat betekenen ze? De laatste *Roma Aeterna* staat geheel in het teken van die vragen. Daarmee wordt niet alleen een fascinerend onderwerp voor Romereizigers van alle tijden aangeboord, maar ook een vraagstuk waar zeer recentelijk wetenschappelijk onderzoek naar is verricht op het KNIR. De KNIR-cursussen 'Egypte in Rome', die de Leidse onderzoeksgroep van dr. Miguel John Versluys in samenwerking met de staf van het Instituut in 2012 en 2013 heeft verzorgd, stonden aan de basis van het nummer. Op die manier wordt KNIR-onderzoek naar het grote publiek vertaald en voor iedereen toegankelijk gemaakt. Een papieren exemplaar kan nu ook worden besteld via de website <http://romaaeterna.nl>.

Inmiddels zijn de voorbereidingen voor een volgend nummer van *Roma Aeterna* alweer in volle gang. Het wordt een themanummer over een haast alomvattend onderwerp, te weten de aantrekkingskracht die de eeuwig stad in de loop der eeuwen op bezoekers uit alle windstreken heeft uitgeoefend. Onder de titel 'Reizigers in Rome' beoogt de redactie een representatieve historische dwarsdoorsnede te presenteren, van Aeneas' zwerftocht van Troje naar Rome tot de gymnasiale Romereis en het toerisme van vandaag de dag. Naast antieke vreemdelingen, vroeg moderne kunstenaars en Grand Tour-reizigers zullen ook de pelgrims, zowel oude als moderne, niet ontbreken. Uiteraard zal er veel aandacht zijn voor de talrijke Nederlandse reizigers in Rome, in samenwerking met het Hadrianus-project van het KNIR. Op die manier wordt wederom recent Nederlands onderzoek in Rome voor het grote publiek beschikbaar gemaakt. Wie nog geen abonnee is kan zich gratis aanmelden op de website, waar de reeds verschenen nummers ook online te lezen zijn.

Tentoonstelling Hans Memling

Tot 18 januari 2015 was in de Scuderie del Quirinale een tentoonstelling te zien over Hans Memling. Ik bezocht die op zaterdag 10 januari. Al voor de opening stond er een flinke rij Italianen te wachten om de noordelijke kunstenaar te bewonderen. Rond het middaguur was de kunst nog nauwelijks waar te nemen, zo talrijk waren de groepen Italiaanse vijftigplussers onder deskundige begeleiding – of met audioguide.

Hans Memling, geboren in het Duitse Seligenstadt, bracht het grootste deel van zijn leven in Brugge door: vanaf 1465 zou hij in de Vlaamse wereldstad faam maken. Toen hij in 1494 stierf, roemde een stadgenoot hem als 'de meest excellente schilder van de gehele Christelijke wereld'.

De tentoonstelling in Rome, de eerste over Memling buiten Vlaanderen, benadrukte de invloed van Memling op Italiaanse Renaissance schilders. Memling's werk was populair bij Italiaanse bankiers en handelaars gevestigd in Brugge en bereikte via hen Italië. Kunst uit Vlaanderen was een statussymbool voor de Italiaanse elite.

De tentoonstelling trachtte een representatief overzicht te geven van Memlings carrière en plaatste de schilder in zijn context: ook andere Vlaamse primitieven, zoals Rogier van der Weyden, waren naar Rome gehaald. De tentoonstelling opende met een van de weinige portretten waarin de geportretteerde je recht aankijkt: de 'Man met de Romeinse munt' (de humanist Bernardo Bembo, denkt men tegenwoordig). Dit portret werd jarenlang toegeschreven aan Antonello da Messina, maar gaat tegenwoordig door voor een echte Memling.

Memling verdiende zijn brood met zowel portretten als devotie kunst. Memling's grandioze 'Laatste Oordeel', dat op weg naar Toscane gestolen werd, haalde ook voor deze tentoonstelling Italië niet. Andere grote drieluiken zoals die met de Verrijzenis en de triptieken gemaakt voor Willem Moreel (met de heilige Christoffel) en Benedetto Pagagnotti ('Maria met kind tussen engelen') waren gelukkig wel te zien. Details als het tapijt voor de voeten van Maria wijzen op de invloed van die andere meester, Jan van Eyck, wiens werk op de tentoonstelling helaas ontbrak.

De tentoonstelling liet de begaafdheid en veelzijdigheid van Memling zien: een man die zichzelf en anderen soms precies imiteerde maar ook niet bang was voor vernieuwingen. Hij kon alles schilderen: geometrische patronen, landschappen, en de zegenende Christus met een ongekend menselijke blik. De bewondering voor Memling in Italië was groot: er was al snel vraag naar replica's van zijn werk. In de laatste zaal van de tentoonstelling was Memling's 'Zegenende Christus' van 1485 te bewonderen direct naast een exacte kopie uit 1490 van Domenico Ghirlandaio, een van de schilders van de Sixtijnse kapel. Italië had ook invloed op Memling: op een gegeven moment verschijnen er *putti*, beeldhouwde figuren en andere ornamenten *all'antica* in Memling's schilderijen. Een mooi staaltje culturele uitwisseling tussen de Lage Landen en Italië: daar kwam toen nog geen Nederlands Instituut aan te pas.

Forma Urbis gewijd aan Nederlands archeologisch onderzoek in Italië

Een recentelijk verschenen editie van het Italiaanse glossy tijdschrift *Forma Urbis* is geheel gewijd aan onderzoek uitgevoerd door Nederlandse archeologen in Italië.

Op uitnodiging van de archeologische dienst stelden gastredacteuren Gijs Tol, Tymon de Haas en Jeremia Pelgrom dit tijdschrift samen: in een serie korte en fraai geïllustreerde bijdragen presenteren Nederlandse archeologen lopend veldwerk aan een breed publiek. Daarnaast wordt in een inleidend artikel de lange geschiedenis van Nederlands veldonderzoek in Italië beschreven; een geschiedenis waarin het KNIR voortdurend een prominente rol speelde als intermediair tussen Nederlandse onderzoekers en diverse Italiaanse instanties.

Dit overzicht laat zien hoe zich in de loop der tijd een duidelijk herkenbare Nederlandse onderzoeksschool heeft gevormd met als voornaamste onderzoeksvelden antiek urbanisme en architectuur, religiegeschiedenis, de interactie tussen (Grieks) koloniale en inheems-Italische groepen, en de studie van regionale landschappen. Hoewel veel van de besproken projecten naadloos in deze traditie passen, tonen deze recente Nederlandse onderzoeken aan dat er nog altijd nieuwe vragen te stellen zijn, mede dankzij het gebruik van vernieuwende technieken en methoden. Maar naast de wetenschappelijke is er ook aandacht voor de maatschappelijke relevantie van het onderzoek, en vertalen de archeologen op allerhande wijze kennis en resultaten van onderzoek naar een breed publiek. De bundel illustreert daarmee de bescheiden doch niet onbelangrijke rol, alsmede de vitaliteit van het archeologisch onderzoek door Nederlanders in Italië.

COLUMN

MIJN LEVEN IN ROME

door Agnieszka Konkol - Academic Secretary KNIR

Laat ik maar gelijk met de deur in huis vallen: ik heb al ruim twintig jaar een haat-liefdeverhouding met Rome. Wat begon als kalverliefde na de Rome-reis in 4-VWO, is na drie jaar aaneensluitend verblijf met *full immersion* in het alledaagse leven van de eeuwige stad veranderd in een relatie waar de ergernissen vaak de overhand nemen.

Allereerst over de desorganisatie van het dagelijkse leven. Het lijkt wel of de stad en haar inwoners er alles aan doen om het leven zo ingewikkeld mogelijk te maken. Neem nu zoets simpels als naar je werk gaan. Aangezien de toegangswegen naar de stad sinds Julius Caesar nauwelijks zijn uitgebreid sta je - de maand augustus uitgezonderd - het hele jaar met de auto in de file. Hoe lang dat duurt, hangt af van het weer, de dag van de week, periode van het jaar, stakingen, lopende manifestaties en eventuele staatsbezoeken. Regen vermindert het scooter- en motorverkeer maar verdubbelt het aantal auto's. Op de maandagochtend blijven winkelbedienden en -eigenaren thuis en 's zomers tref je geen scholieren en studenten die rondgebracht worden.

Dezelfde factoren beïnvloeden overigens ook het functioneren en de kwaliteit van het openbaar vervoer. Voor reizen per metrolijn A is normaliter tijdens de spitsuren (van 7.30 uur tot circa 9.30 uur) al volharding, tactisch inzicht en een zekere acrobatische behendigheid vereist om een plek aan boord te veroveren. Op de woensdag (pauselijke audiëntiedag) lukt het vaak niet eens om het perron te bereiken.

Het motto 'doe maar moeilijk als het makkelijk kan' geldt hier voor alle bureaucratische rompslomp bij overheidsinstellingen en gezondheidszorg. Je moet altijd rekening houden met kafkaëske toestanden. Zo weet ik dat een uitstapje naar de gemeente minstens twee uur in beslag neemt, dat het nummertje dat je getrokken hebt bij binnenkomst slechts een indicatie is, en dat je altijd fotokopieën van al je documenten op zak moet hebben.

Mocht je je ondertussen afvragen of mijn liefde voor deze onmogelijke stad geheel verdwenen is dan moet ik dit nadrukkelijk ontkennen. Tijdens mijn doordeweekse rit met tram 3 op weg naar het KNIR kan ik nog steeds verliefd staren naar de prachtige monumenten en uitzichten die de stad biedt. Waar is het aanbod aan schoonheid zo enorm en gevarieerd en waar schijnt de zon zowat het gehele jaar? Juist ja, in Rome!

Vrienden van het
Koninklijk Nederlands
Instituut te Rome

ZATERDAG 11 APRIL 2015

VRIENDENDAG

Het bestuur van de stichting Vrienden van het KNIR nodigt u van harte uit voor de Vriendendag 2015. De Vriendendag vindt plaats op **zaterdag 11 april** in de Kanunnikenzaal van het Academiegebouw van de Universiteit van Utrecht. De dag zal bestaan uit een viertal lezingen en een gezellige borrel na afloop.

PROGRAMMA

10.00	Ontvangst met koffie
10.45	Opening door voorzitter Catrien Santing (Rijksuniversiteit Groningen)
10.55	Sible de Blaauw (Radboud Universiteit Nijmegen)
<i>Constantijn en de christianisering van Rome</i>
11.40	Minou Schraven (Universiteit van Amsterdam)
<i>Waskracht. De 'Agni Dei' van Paus Pius V (d. 1572) en Sixtus V (d. 1590)</i>
12.15	Harald Hendrix
<i>Nieuws van het KNIR</i>
12.30	Lunch
14.30	Jetze Toubert (Universiteit van Utrecht)
<i>Steen en been: devotioneel materiaal in de vroegmoderne tijd</i>
15.10	Nathalie de Haan (Radboud Universiteit Nijmegen)
<i>Umberto Zanotti-Bianco (1889-1963), sociaal activist en strijdbaar archeoloog in fascistisch Italië</i>
15.45	Afsluiting door voorzitter Catrien Santing
16.15	Borrel in Saffraan

De lezingen en een glaasje bij de borrel worden u aangeboden door het bestuur.

De lunch is op eigen kosten en kan in de omgeving plaatsvinden. Het bestuur heeft met restaurant Saffraan een arrangement voor een lunch in mediterrane stijl van 20 euro afgesproken. Indien u gebruik wilt maken van dit arrangement, dient u dit in uw aanmelding per e-mail aan te geven. Betaling van de lunch geschiedt contant aan het begin van de dag zelf.

Opgeven voor de Vriendendag (en lunch):

Mail Joyce Landheer: joyce@landheer.nl

Locatie Vriendendag:

Academiegebouw Universiteit Utrecht,
Kanunnikenzaal, Domplein 29, Utrecht.

Locatie lunch en borrel:

Saffraan, Oudegracht 146-148, Utrecht